Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. CHICAGO 23, ILL., TOREK, 7. MARCA (MARCH 7), 1944 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 47

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ameriške bombe spet padale na Berlin

Ruska armada ustanovila mostišča na zapadni strani reke Narve in okupirala strategične pozicije. Radio Berlin priznal ruske naskoke na nemške pozicije na južni strani Krivoj roga in prebitje bojne črte pri Vitebsku.—Ameriške čete odbile nemške napade na svoje pozicije pri Cisterni na rimski fronti.—Ostanki japonske sile na otoku Los Negrosu se drobe pod udarci ameriških čet

London, 6. marca.—Ameriški bombniki so danes spet metali bombe na Berlin, poroča glavni stan ameriškega letalskega zbora v Angliji. To je bil že drugi ameriški bombni napad na glavno mesto Nemčije od zadnje sobote.

Britska letala modela Mosquito so metala bombe na mesta in industrijska središča v zapadni Nemčiji. V spopadih v zraku so sestrelila štirinajst nemških letal.

Radijsko poročilo iz Moskve pravi, da so prvi oddelki ruske armade dospeli v bližino železnice, ki spaja Odeso z Lvovom, v novi ofenzivi. Po tej železnici dobiva nemška sila na ozemlju ob krivini Dnjepra orožje in strelivo.

London, 6. marca.—Maršal Stalin je v naznanilu, da se ruska armada pod poveljstvom generala Žukova vali proti meji Rumunije in da je zasedla čez 500 naselbin, omenil, da je slednji nasledil generala Nikolaja F. Vatutina kot vrhovni poveljnik sovjetske oborožene sile na ukrajinski fronti. Vatutin se je moral odpovedati poveljstvu zaradi bolezni.

Oddelki Žukove armade so okupirali po zdrobitvi nemškega odpora Višgorodok, 14 milj znotraj stare Poljske. To mesto leži 20 milj severovzhodno od Tarnopola, važnega železniškega in komunikacijskega centra.

Rusi so okupirali železniško postajo v Isjaslavlu, 12 milj južnozapadno od Šepetovke, isto število milj vzhodno od stare poljske meje. Poročilo iz Moskve pravi, da je druga ruska armada na severni fronti ustanovila mostišča na drugi strani reke Narve v Estoniji in na južni strani estonskega mesta istega imena ter konsolidirala svoje pozicije.

Sovjeti ne omenjajo operacij pri Pskovu, kjer so Rusi po prej objavljenih poročilih okupirali strategične postojanke na vzhodni in severni strani tega železniškega in komunikacijskega centra.

Radio Berlin je priznal ruske naskoke na nemške pozicije na južni strani Krivoj roga, središča rudnikov železa, in one pri Šepetovki in da so v teku ljute bitke. Dalje je priznal prebitje nemške bojne črte na južnovzhodni strani Vitebska.

Neapel, Italija, 6. marca.—Ameriške čete so odbile napade nemških oklopnih kolon na svoje pozicije pri Cisterni in Ponte Rotu na rimski fronti. Glavno pozorišče bitk je bilo na ozemlju na južni strani Cisterne.

Britske čete so porazile Nemce v bitki pri Cerrocetu in ujele več sovražnikov. Britska križarka Mauritius je bombardirala nemške topniške oddelke in vojaške koncentracije na obali.

Dežev ovira vojne operacije pri Cassinu na drugem konsu italijanske fronte. Francoske čete so vrgle Nemce nazaj v bitki pri gori San Croce, novozelandske pa so zadale težke udarce sovražniku v bitki na južni strani Cassina.

Ameriški in britski bombniki so ponovno metali bombe na železniške proge in postaje pri Porto Civitanovu na vzhodnem italijanske obrežju in one pri Torteretu. V napadih so izgubili tri bombnika.

London, 6. marca.—Ameriški bombniki modela Liberator so metali bombe na nacijsko letalsko bazo pri Cognacu, južna Francija, Bergerac in druge kraje istega ozemlja, poroča poveljstvo ameriške letalske sile v Angliji. Štirje bombniki se niso vrnili v svojo bazo po izvršenih napadih.

Napad na nacijsko letalsko bazo v Franciji je sledil bombardiranju Berlina po angleških letalcih. Čez dvesto angleških bojnih letal je metalo bombe na glavno nemško mesto.

Zavezniški stan na Pacifiku, 6. marca.—Ameriške čete in pomorščaki drobe ostanke japonske sile na Los Negrosu Admiralske grupe. Japonski poskusi za reokupacijo letališča pri Momotu so se izjalovili.

Glavni stan generala Douglasa MacArthurja poroča, da so se nadaljnje ameriške čete izkrcale na Los Negrosu. Američani so invadirali ta otok 29. februarja.

Pearl Harbor, Havaji, 6. marca.—Admiral Chester W. Nimitz poroča, da so ameriški letalci vrgli več sto ton bomb na japonske pozicije na otokih Maršalske in Karolinske grupe, ki so porušile vojaške objekte in zanetile požare. Nobeno ameriško letalo ni bilo izgubljeno v napadih.

Sporazum med grškimi gerilci

Skupna borba proti nacijski sili

Kairo, Egipt, 6. marca. — Uradno poročilo pravi, da sta se dve vodilni grški gerilski grupi sporazumeli in sklenili premirje, ki je končalo civilno vojno med njima. Sporazum je bil dosežen s posredovanjem britskih in ameriških vojaških častnikov, ki se nahajajo v Grčiji.

Gerilski grupi sta EDES in ELAS. Voditelji so se obvezali, da se bosta obe odslej naprej skupno borili proti nemški okupacijski sili in osvobodili vse ujetnike in talce v dveh tednih. Zavezniki so prepričani, da bo sporazum povečal odpor grških gerilcev proti Nemcem.

Ameriške in britske avtoritete v Kairu so pozdravile sporazum kot velik korak naprej v naporih za razčiščenje situacije v Grčiji. Grupa EDES predstavlja grško demokratično armado, katere poveljnik je general Napoleon Zervas, ELAS je pa vojaška organizacija narodne osvobodilne fronte. Obe grupi sta dobili zagotovilo od zaveznikov o povečanju pošiljanja orožja, da bosta lahko vodili uspešno borbo proti okupatorju.

Sporazum je bil podpisan nekje v grških hribih, kjer so se sestali voditelji gerilcev 10. februarja in se začeli pogajati glede sklenitve premirja. Sporazum so podpisali tudi ameriški in britski vojaški častniki.

Petsto Italijanov se zadušilo v tunelu

Neapel, Italija, 6. marca.—Nepotrjeno poročilo pravi, da se je 500 Italijanov zadušilo v železniškem tunelu v južni Italiji, ko je vlak skočil iz tira. Odrejena je bila preiskava, da ugotovi podrobnosti nesreče.

Produkcija civilnih potrebščin

Program naj se sestavi sedaj, pravi Truman

Washington, D. C., 6. marca.—Senator Truman, demokrat iz Missourija in načelnik odseka, kateremu je bila poverjena preiskava faz produkcije bojnega materiala za ameriško oboroženo silo, je objavil poročilo s sugestijo, naj kongres že zdaj sestavi program glede večje produkcije blaga za potrebe civilistov, da se prepreči brezposelnost po zaključenju vojne.

Poročilo vsebuje ostro kritiko uredников vojnega in mornaričnega departmenta, ki so se izrekli proti preureditvi tovarn za produkcijo civilnih potrebščin.

"Odslej naprej lahko računamo s preklicem naročil bojne opreme," pravi poročilo. "Zaloge orožja, streliva in drugega materiala se grmadijo. To lahko povzroči komplikacije in čas je prišel, ki zahteva posvetitev večje pozornosti potrebam civilistov."

Trumanov odsek trdi v svojem poročilu, da velike korporacije grmadijo profite in da so jih nekatere podvojile v preteklem letu v primeri z letom 1942.

Delavsko predstavništvo v nabornih uradih

Detroit, Mich., 6. marca.—R. J. Thomas, predsednik unije Združenih avtnih delavcev, včlanjene v Kongresu industrijskih organizacij, je objavil vsebino pisma, katero je poslal predsedniku Rooseveltu s priporočili, naj bi unije dobile predstavništvo v pokrajinskih nabornih uradih in imele besedo v zadevah olajšav. On je naglasil, da imajo delodajalci predstavnike v teh odborih in da priporočila teh niso vedno v skladju s potrebami mobilizacije človeške sile za dela v vojnih industrijah in službo v armadi.

Izmenjava jetnikov v Lizboni

Lizbona, Portugalska, 6. marca.—Izmenjava ameriških jetnikov z nemškimi je bila dovršena v tem mestu. Ameriški jetniki, ki so prišli iz nemških internacijskih taborišč, so se ukrcali na švedski parnik Gripsholm, ki je odplul proti New Yorku.

FINSKI APEL NA AMERIKO ZA POSREDOVANJE

Politični krogi v Stockholmu optimistični

ZASEDANJE FINSKEGA PARLAMENTA

London, 6. marca.—Finska vlada bo morda apelirala na Ameriko za posredovanje v upanju, da bo slednja pritisnila na sovjete za omiljenje pogojev glede sklenitve miru in umika Finske iz vojne. Sovjetska vlada je informirala ameriški državni department in Veliko Britanijo o pogojih, preden jih je objavila v javnosti.

Gotovo je, da Churchillova vlada podpira sovjetsko Rusijo, ker je že izjavila, da pogoji, predloženi Finski, so zmerni. Velika Britanija je v vojni s Finsko, ne pa Amerika.

(Edward R. Stetinius, pomožni ameriški državni tajnik, je izjavil v Washingtonu, da upa, da bo finska vlada nadaljevala razgovore s sovjeti glede končanja vojne in sklenitve miru. To je bil njegov odgovor na vprašanja časnikarjev, naj pove svoje mnenje o poročilih, da je Finska proti nadaljevanju razgovorov s sovjeti.)

Doznava se, da se bo finski parlament ponovno sestal v svojem zasedanju v torek in razpravljal o sovjetskih mirovnih pogojih. Voditelji finskih političnih strank potujejo po deželi, da se seznanijo z mnenjem ljudstva glede končanja vojne z Rusijo.

Predstavnik finskega zunanjega urada je dejal, da se ne obeta ničesar senzacionalnega ta teden. On ni hotel razkriti, ali bo finska vlada sprejela ruske mirovne pogoje ali ne.

Stockholm, Švedska, 6. marca. — Tukajšnji politični krogi so optimistični glede uspešnega izida pogajanj med Finci in Rusi za sklenitev miru. V Helsinku še vedno razpravljajo o vprašanju, ali naj se diskuzije nadaljujejo v Stockholmu ali naj Finska pošlje misijo v Moskvo, ki naj bi skušala doseči kompromis s sovjeti.

Očitno je, da se bodo pogajanja razbila, če se bo Finska še nadalje obotavljala glede sprejetja ruskih mirovnih pogojev.

Moskva je dala Finski nadaljnjih 48 ur časa, da se odloči za ali proti sprejetju ruskih pogojev.

Domače vesti

Obiski in pozdravi

Chicago.—Jakob Zupančič iz Libraryja, Pa., je 6. t. m. obiskal gl. urad SNPJ in uredništvo Prosvete.

Slovenski vojak ubit

Cleveland, O.—Joseph Starc in njegova žena sta dobila telegram od vojnega departmenta, da je bil njun sin Robert 29. januarja ubit na italijanski fronti. Rojen je bil v Elcorju, Minn., v ameriško armado pa je vstopil 17. februarja preteklega leta. Poleg staršev zapušča brata Josepha, ki se nahaja v vojaškem taborišču Philipsu, Kans., eno teto v Clevelandu, dve teti in enega strica v Pennsylvaniji, enega v Michiganu, drugega na Aleutskih otokih, v Minnesoti pa starega očeta.

Nov grob v Pittsburghu

Pittsburgh, Pa.—Tukaj je umrla Mary Arh, stara 58 let in doma iz Leskovca na Dolenjskem. Zapušča moža, sina in pet hčera.

Vesti iz Clevelanda

Cleveland.—V bolnišnici je umrla Alice Miheli, rojena Mullec in stara 20 let. Zapušča moža, leto in pol starega sinčka, mater in brata Franka v Pearl Harborju, Havaji.—Dalje je umrla Marija Rudlik, stara 52 let in rojena v vasi Traven pri Št. Rupertu na Dolenjskem. Bila je članica društva 442 SNPJ. Zapušča moža in sestrično.

Bolgarska ponudba predložena Moskvi

Stockholm, Švedska, 6. marca. —List Dagens Nyheter je objavil poročilo iz Curiha, Švica, da je Bolgarija predložila ponudbo s pogoji glede umika Bolgarije iz vojne sovjetski vladi. Poročilo dostavlja, da bo morda Rusija prevzela vlogo posredovalke med Bolgarijo in zavezniki glede sklenitve miru. Bolgarija ni v vojni s sovjeti.

Ruski poslanik dospel v Urugvaj

Montevideo, Urugvaj, 6. marca.—Sergej A. Orlov, novi ruski poslanik, je dospel sem, pravi uradno poročilo. Pričakuje se, da se bo kmalu oglasil v uradu urugvajskega zunanjega ministra.

Prelom med Petrom in ubežno vlado napovedan

Nevarnost razkola zaradi Argentine

Dve državi priznali Farrellov režim

Montevideo, Urugvaj, 6. marca.—Nova argentinska vlada predsednika Edelmira Farrella upa, da bo dobila na svojo stran Urugvaj in Paragvaj in s tem povzročila razkol med latinskimi republikami. Amerika je osvojila politiko čakanja glede priznanja Farrellovega režima, ki je prišel na krmilo po strmoglavljenju vlade predsednika Ramireza.

Urugvaj in Paragvaj bosta morda priznala novo argentinsko vlado, s tem pa bosta naredila razpoko v vseameriški solidarnosti. Iz tega se lahko pojavi blok držav, kateremu bo načelovala Argentina.

Bolivija in Čile sta priznali Farrellov režim. Poročila iz Buenos Airesa omenjajo možnost, da bodo druge latinske republike sledile vodstvu Amerike in morda tudi Velike Britanije in da ne bodo priznale Farrellovega režima, dokler ta dejansko ne demonstrira želje po kooperaciji pri izvajanju politike v zadevah obrambe držav zapadne hemisfere.

Naznanilo Edwarda R. Stettiniusa, pomožnega ameriškega državnega tajnika, da Amerika ne bo navezala uradnih stikov s Farrellovim režimom, dokler se situacija ne izčisti, je dobilo odmev v Urugvaju. Urugvajski zunanji urad je izjavil, da Stettinius ni navedel razlogov glede stališča svoje vlade napram Argentini.

Reka naj postane sedež Lige narodov

Sforza priporoča ustanovitev mednarodne cone

Nekje v Italiji, 6. marca.—Grof Carlo Sforza, bivši italijanski zunanji minister in nasprotnik fašizma, je v razgovoru s časnikarji priporočal ustanovitev mednarodne cone z Reko kot središčem, kjer naj bi nova Liga narodov imela sedež. On se je tudi izrekel za restavriranje Dodekaneških otokov, katere je dobila Italija, Grčiji po plebiscitu. Grčija naj bi s tem dobila odškodnino, če se prebivalci izrečejo za to pri plebiscitu, za zločine, katere so fašisti izvršili.

"Reka in slovenski kraji v zaledju, ki so pod Italijo, se ne smejo gledati v luči stalne meje, kakor se meja med Italijo in Francijo," je rekel Sforza. "Spremembe mej vsakih 25 let so nesmiselne. Reka ima izvrstno luko in nova Liga narodov mora biti močnejša od one, ki je imela sedež v Ženevi, Švica. Nova Liga bi lahko reševala probleme, ki se pojavljajo v vzhodni Evropi, kar bi ugajalo sovjetski Rusiji, ki je bila zopostavljena v Ženevi."

Sforza je za to, da ostane Trst pod Italijo, toda tržaška luka naj postane mednarodna pod nadzorstvom centralne evropske komisije. O Abesiniji je dejal, da je dobila odškodnino za zločinsko italijansko invazijo, bilo bi pa nesmiselno, če bi zavezniki oropali demokratično Italijo za kolonije, ki jih je imela, preden so fašisti prišli na krmilo.

Sporazum z maršalom Titom na vidiku

PARTIZANI UBILI 230 NEMCEV

London, 6. marca.—Dopisnik lista Observer je napovedal prelom med kraljem Petrom in jugoslovansko ubežno vlado v Kairu, kateri so zavezniki nedavno obrnili hrbet.

Deklaracija premierja Churchilla v parlamentu, v kateri je poveličeval maršala Tita, vrhovnega poveljnika jugoslovanske osvobodilne armade, ni, kar je razumljivo, ugajala članom ubežne vlade. Njen prestiž je kot posledica te deklaracije padel na nizko točko.

Očitno je, da Peter ne soglaša s stališčem, ki ga zavzemajo člani ubežne vlade, katere predsednik je dr. Božidar Purič. Ti še vedno napadajo Tita in njegove pristaše. Dopisnik londonskega lista trdi, da kralj simpatizira s Titom, čeprav še ni izjavil, da je za priznanje partizanske začasne vlade, ki je bila pred nekaj meseci formirana v Jugoslaviji.

Odstavitev Puričive vlade bi odprla pot sporazumu med Petrom in osvobodilnim gibanjem. Če bo Purič odstavljen, bo postal predsednik vlade dr. Branko Cubrilovič, član srbske kmetske stranke, ali pa Stanoj Simić, sedanji jugoslovanski poslanik v Moskvi.

"Z ozirom na tesno kooperacijo med zavezniki in jugoslovansko osvobodilno armado ter hladnim stališčem napram ubežni vladi je bilo potisnjeno na površje vprašanje, zakaj naj bi imela ta vlada pravico imenovanja delegata za sredozemsko posvetovalno komisijo," pravi dopisnik londonskega lista. "Maršal Tito naj bi dobil kot poveljnik osvobodilne armade pravico imenovanja delegata za to komisijo."

London, 6. marca.—Glavni stan maršala Tita poroča, da so oddelki enajstega partizanskega zbora razdejali železniško postajo na Rakeku in iztirili nemški vojaški vlak. V bitki v bližini Ljubljane, ki je trajala dva dni, so partizani ubili 230 Nemcev in razbili tri vlake.

Komunike dostavlja, da je iniciativa v operacijah v vseh slovenskih krajih v partizanskih rokah. Partizanske enote so razbile železnico v Črni gori in izvojevale uspehe v bitkah z Nemci in Mihajlovičevimi četniki v zapadni Bosni in Dalmaciji.

Murray obsodil volilni načrt

Odvzetje volilne pravice vojakom

Washington, D. C., 6. marca.—Philip Murray, predsednik Kongresa industrijskih organizacij, je obsodil kompromisni volilni načrt za vojake kot "tehnično absurdnost," ki bi, če ga bo kongres sprejet, odvzel volilno pravico vojakom.

Obsodbo načrta vsebuje pismo, katero je Murray poslal senatorjem in kongresnikom. Ta načrt se je izkotil po treh tednih kontroverze. Ta omejuje volilno pravico ameriškim vojakom, ki se nahajajo na drugi strani morja.

Predsednik Roosevelt je že namignil, da bo vetiral kompromisni volilni načrt, če bo sprejet v kongresu. Kongresnik Rankin, demokrat iz Mississippija, je napovedal sprejetje načrta v nižji zbornici.

Kongresno darilo poženuhom.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.
Susbcription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cook County $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.
Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Glasovi iz naselbin

Revmatizem in drugo

West Middlesex, Pa. — Tudi pri nas smo imeli sneg nekaj časa in tudi mrzel je bil, toda prišel je gorak veter in v par dneh vsega spremenil v vodo. Naši vodnjaki so se napolnili in tudi jarki so bili polni vode, katera je brzela z vso nesnago naprej. Sedaj imamo čist in svež zrak, brez snega. Sv. Matija ni pri nas dobil ledu. Toda kakor pravi pregovor, da sv. Matija led razbija, če ga ni, ga pa naredi, zato tudi pričakujemo, da bomo imeli še dovolj snega in mraza predno bomo pričeli nabirati regrad.

Pravijo, da je pomladanski regrad dober za zdravje, da nam starejšim odganja revmatizem in kri čisti. To bo posebno dobro zame, kajti ta preklicani revmatizem me že par mesecev jaše. Sedaj je v nogi, sedaj v rami, potem v kolku in zopet drugje, tako da se zmiraj nagibam z ene strani na drugo, da mi malo odleže. Toliko pa me ne prime, da bi me položil v posteljo, ali na moje vsakdanje delo v tovarno ne morem. Da bi le prišla pomlad, dočakal bi jo rad, da bi zopet regrada nabral. Joe Cvelbar je rekel, ko bom prišel na zeleno in ko me bo zopet gorko solnce obsijalo, me bo tudi revmatizem zapustil. Potem se bom lahko tudi po eni nogi zasukal. Bog te živi, Jože, meni pa zdravje!

Veste, pa tudi Joe Cvelbar ga je zadnjič malo polomil. S krampom na rami je hodil okrog svoje "šape", vodovoda, kjer je njegov vsakdanji kruh in tudi naša voda. Mislil je, da bo prekopal neko zmrzlino, ki je ovirala vodo, pa mu spodrsne in tako nerodno pade, da mu je špica od krampa zlomila rebro. Sreča v nesreči, da ni bilo hujšega.

Ko sem ga slučajno obiskal, so bili domači ravno pri obedu. Res, precej lepa družina. Doma sta bila ravno na dopustu tudi dva sinova-vojaka. Vprašam, kje je oče. Tam v oni sobi, bolan je. Grem tja in res je Jože nekam čudno ležal, obložen s povštri in sedi na stolu.

"No, ali tako ležiš?" pravim. "No, kaj pa hočem — tako mi je zdravnik svetoval, da ne smem drugače ležati. Tako sem že tri dni, da na stolu sede ležim." Res čudna lega. No, Jože je za tisto poškodbo dobro ozdravel in sedaj z ženo spet redno obiskujeta naš Slovenski dom v Sharonu.

Zadnjič sem imel prve letošnje obiskovalce, pa tudi nepričakovane. Bil sem v garaži, oblečen v suknji, kapo čez ušesa in v "bucih". Pa se pripelje sin z dela in z njim tudi obiskovalca. Ugibal sem sam pri sebi, kdo, vraga, so — jaz pa tak kot strašilo!

Že stoji pred menoj prijazna ženska, ki me vpraša, če sem Valentinčič. Kaj sem hotel? Da se zatajim, mi ni kazalo, pa sem se okorajžil in izdal, da to je tista malenkost. Prav dobro ne izgledam, pa vendar nosim ime, po katerem ona sprašuje.

Ona: "Ali me ne poznate?" Premerim jo gor in dol in rečem: "Mnogo jih poznam, tebe pa ne." Stopi njen mož izza avta in ona me vpraša, če njega poznam. "O ja, njega pa dobro poznam, bil je že pri nas na stanovanju in hrani." — "No, jaz sem pa njegova boljša polovica." — "Ó ti si tista Tončka Škufca, ki se včasih oglasi v Prosveti!" — "Veste, Valentinčič, mnogokrat sva se z možem menila o vas. On vas je dobro poznal, jaz pa ne, pa sem se namenila, da vas hočem videti in spoznati in sedaj sem tu. Mnogo vaših dopisov sem že čitala, tudi zadnjega o lovcih, ki so imeli tako smolo. Ko je šel naš sin prvič nad srnjake, je tudi imel smolo."

"Kaj pa spis starega naseljenca ste čitali?" me vpraša. "Seveda sem ga." — "Res je bil zanimiv, kaj ne? Kaj mislite, da je bilo vse resnica, kar je pisal. S 15. letom starosti je šel od doma, kar je malenkost, pa je toliko prehodil in pretrpel in vselej srečno prestal izvzemši dolgega zapora, v katerega je bil vržen radi Rožice. Kakor pravi, mu je bila do smrti zvesta. Jaz bi bolj verjela, ko bi se mož vsaj podpisal. Čemu se sramuje izdati svoje ime? Kakor je pisal, on ni bil kriv nobene stvari, pretrpel pa je dosti. Zato bi se tudi lahko podpisal, kajti to bi ne bilo nikomur v sramoto. Da bi pa ta njegov spis ponatisnili v brošuri ali celo v Družinskem koledarju, bi ne bilo pomena. Prvič smo ga že čitali v Prosveti, drugič pa je brez podpisa. Bolje bi bilo, ako bi njegova povest izšla v angleščini, ampak tudi tam je treba podpisa."

Tako je modrovala Tončka. Jaz pravim, ako je stvar izmišljena, jo je dobro izpeljal. Res je pa tudi, da bi bil podpis na mestu. Ampak mislim, da je resnica, kar je pisal. Samo to mi ne gre v glavo, da je kapitan na tistih hlodih sredi morja prej obupal kot on.

Dne 25. febr. pregledujem in čitam glasilo jeklarske unije CIO in vidim, da so v Pueblu, Colorado, pri Fuel & Iron Co. uposlene tudi ženske, ki so dobile povišek plače in tudi zaostalo plačo. Med drugim vidim na sliki tudi petorico unijskih zastopnikov, ki so zborovali 29.-30. januarja v San Franciscu, Cal. Med to petorico je tudi pueblski Frank Pečnik, ki ga osebno poznam. On je res aktiven v društvu SNPJ in uniji CIO za dobrobit delavstva. Čestitam, France!

Anton Valentinčič.

O vojakih, dekletah in župniku

Broughton, Pa. — Ko pišem te vrstice, zunaj sneži in piha burja kot za stavo. Torej se bom malo oglasila iz naše naselbine, da bodo drugi videli, da smo še med živimi.

Brala sem dopis Katherine Krainz iz Detroita, v katerem je pisala, kako nekateri kritizirajo dekleta, češ, da so "pregrešna" in da se vojakom obešajo za vrat. Ampak ako bi vojaki tega ne hoteli, bi se jim ne obešale.

Tudi v naš Slovenski dom pridejo vojaki. Nekateri res ljubijo ženski spol, drugi pa pridejo samo zato, da se "nacukajo", dekleta so jim pa deveta briga. No, če Adam rad uživa veselje, naj ga še Eva . . .

Tudi jaz sem slišala v starem kraju, katero dekle gre po svetu, se vsaka — "spridi". Meni je bilo 19 let, ko sem šla v Nemčijo. Slišala in videla sem marsikaj, toda "spridila" se nisem. Vedno sem imela pošteno ime.

Ko mi je mož umrl, sem bila pri krstni botri tri leta, kar sem že zadnjič povedala. Botra mi je obljubila, da mi bo po svoji smrti izročila posestvo. To posestvo je bilo v bližini prevorske cerkve.

Nekega dne pa dobi povabilo od fajmoštra, naj pride k njemu v farovž. Župnik je poklical še dva moža, da bosta za priči, kaj bo ženica govorila. Nekega popoldne res gre tja in izve, kaj župnik želi.

Ko pride v župnišče, župnik naroči svoji kuharici, naj prinese najboljšega vina, potem pa pravi moji botri: "Mica, le pij, da boš bolj korajžna." Botra ga vpraša, kaj želi od nje. "Veš kaj, Mica," prične župnik, "ti si že stara, nimaš svojih ljudi in ne boš mogla več delati. Prepiši svoje posestvo cerkvi, v hišici pa lahko živiš do smrti."

Botra se je izgovarjala, da sedaj ne, dokler sem jaz pri njej, župnik pa jo nahruli: "Ali ne veš, da so vse take spridene, ki hodijo po svetu?! Ni jim za cerkev, ne za molitev. Ali ne veš, ko te nagovarjam, da bi prepisala svoje posestvo materi cerkvi, da bi s tem dosegla tudi veliko milost pri Bogu, drugače ga pa razžališ . . ."

No, župnik je vseeno ni mogel nagovoriti, čeprav jo je strašil s peklom, če ne stori tega, kar on hoče, in ji kazal nebesa, če pristane na njegovo zahtevo. Njenega posestva ni dobil on in tudi jaz ne.

Neka rojakinja je pisala, da je videla v Prosveti, da nekateri ne marajo žgancev. Ampak to je le zato, ker jih ne znajo pravilno skuhati. Ona jih ima večkrat na mizi, ker je dobra kuharica. Želim, da bi ona v Prosveti napisala recept, kako se žganci skuhajo, da so okusni. Gotovo jih bomo tudi druge večkrat skuhale, posebno pa še sedaj, ko je vse na pointe.

Anna Grobin, 52.

Smrt rešila nesrečnega fanta

Library, Pa. — Leta 1941, dne 14. septembra je bil Willie Zmarzel iz takajšnje naselbine v avtni nesreči težko poškodovan. Takoj so ga odpeljali v bolnišnico in so mislili, da bo umrl. Ko so ga pripeljali v bolnišnico, mu je zdravnik prisodil še pol ure življenja, toda vseeno je premagal smrt.

V bolnišnici je bil več mesecev predno je okreval. Toda že takrat so povedali zdravniki, ako bo okreval, da ga bo še enkrat prijelo tako hudo, da bo lahko umrl. In to se je zgodilo 19. februarja. Torej se je mučil nad dve leti in pol.

V tisti nesreči je imel vso glavo razbito in je tudi izgubil vid na obeh očeseh. Ko je nekoliko ozdravel, so ga pripeljali domov k staršem, kjer je živel do smrti. Delati ni mogel, ker je ostal slep, hodil pa je v Pittsburghu v šolo za slepce. Ko je prišel domov, je pa šel na gasolinsko postajo pomagat, da mu je bilo krajši čas. On sploh ni mogel doma mirno sedeti, vedno je kaj delal, da mu je bil krajši čas.

Ko je prišel iz bolnišnice, so ga morali nekaj časa voditi, kamor je hotel iti. Potem je pa dobil nemškega policijskega psa, ki ga je vodil okoli. Ti psi, voditelji slepcev, so res imenitno trenirani, zelo razumni, samo govoriti ne morejo. In tako sta šla povsod, tudi po mestu. Seveda je bilo treba vprašati, toda so povsod dobri ljudje in takemu človeku radi pomagajo.

Dokler je bil pokojni Willie zdrav, je delal v municijski fabriki ob prostem času pa je igral žogo. Ker je bil dober igralec, je šel tudi po drugih državah in je dobil več premij za svojo baseballsko izurjenost. Tudi potem, ko je bil že slep, je šel v Seattle, Wash., in dobil lepo nagrado.

No, sedaj je končal. Rešen je vseh muk in trpljenja. Umrl je 19. februarja. Dne 15. febr. zjutraj je še govoril z očetom, predno je slednji šel na delo, par ur potem pa je izgubil glas in ni mogel več govoriti. Poklicani zdravnik ni mogel nič pomagati. Potem so ga z ambulanco odpeljali v bolnišnico v Aspinwall, kjer je po štirih dneh umrl.

Domov so ga pripeljali 20. februarja in poklicali brata, da bi prišel na pogreb, toda ga ni bilo. On se namreč nahaja nekje v Alaski pri vojakih. Dobili so telegram, da ne more priti. Telegram so poslali tudi možu njegove sestre, toda radi daljave tudi ni prišel. Poklicali so tudi Franka Celina, toda je prišel prepozno, ker pogreb je bil ob 10. dopoldne, Frank pa je prišel popoldne.

Pokojni Willie je bil star 23 let. Pred leti je spadal tudi k SSPZ, potem pa je društvo pustil. Kaj je bil vzrok, ne vem. Ampak tukaj rojena mladina ima raje angleške inšurence kot slovenske podporne jednote. Sicer ne vsi, ampak dosti je takih. Priporočam rojakom, če niste pri SNPJ, da se ji pridružite, ker nihče ne ve, kdaj pride nesreča ali smrt. To vam bo v bolezni dosti pomagalo. Nekateri otroci so že taki: dokler starši plačujejo zanje, so v organizaciji, ko mora sam začeti plačevati, pa pusti.

Pokojni Willie je spadal k društvu Workingmen's Benefical Union, ki mu je položilo dva venca v zadnji pozdrav. Od tega društva smo v kratkem izgubili že dva člana, novih sedaj pa malo dobimo. Pokopan je bil po katoliških obredih na pokopališču Jefferson. Njegov grob bodo sorodniki vsaj lahko obiskali. Koliko je pa takih staršev, ki ne bodo nikdar vedeli, kje počivajo njih sinovi ,padli v tej vojni. Srečni bodo oni, ki se bodo zdravi vrnili domov.

Pokojni William zapušča starše, pet sester in brata. Moje sožalje Zamarzelovi družini! Zapustil je tudi mnogo prijateljev in znancev, kar se je videlo pri njegovem zadnjem sprevodu. Imel je dosti vencev in tudi dovolj avtomobilov je bilo na razpolago. V imenu našega društva se zahvalim vsem voznikom za brezplačno vožnjo in vsem, ki so se udeležili pogreba. Pokojnemu Willieju blag spomin!

Jakob Zupančič, 386,

Nekoliko komentarja

Kampanja za "suženjski zakon", katerega je priporočil predsednik Roosevelt kongresu meseca januarja, gre nemoteno naprej. Z zakonom za prisilno delo v vseh industrijah bi deželo rada osedlala militaristična klika, ki je na krmilu vojnega in mornariškega departmenta zvezne vlade. Tej kliki se je zadnjič podal tudi Roosevelt in prišel pred kongres z zahtevo, ki faktično pomeni, če bi postala zakon, popolno militarizacijo in prusijanizacijo Amerike, kakršno poznajo le polnokrvne diktatorske dežele.

•

Voditelji Ameriške delavske federacije, CIO, železničarjev in rudarjev so takoj nastopili proti in pravilno krstili to zahtevo administracije kot "slave labor act" ali suženjsko postavo. V kongresu je več takih zakonskih osnutkov, toda na pritisk javnega mnenja sta jih odseka za vojaške zadeve obeh zbornic položila na polico. Ampak militaristi v Washingtonu ne mirujejo.

•

Na podlagi Rooseveltovih direktiv je vojna komisija za dobavo delovnih moči pod načelstvom "hoosierskega Hitlerja" McNutta sicer že izdala več ediktov za "zamrznenje" delavcev pri delu, ampak stvar ni preveč posrečena. Lansko leto je bil "turn-over" ali izmenjavanje dela v industrijah povprečno pet odstotkov na mesec. Navidezno je to mogoče pretirano, v resnici je pa nekaj popolnoma naravnega, česar tudi z nobenim suženjskim zakonom ne bodo ustavili, razen če "powers that be" spremene deželo v eno samo veliko ječo, v kateri bo prav toliko "svobode" kot jo je v Hitlerjevi Nemčiji.

•

Zadnji četrtek je zopet prišel pred senatni odsek za vojaške zadeve "Colonel" Frank Knox, tajnik mornariškega departmenta, izdajatelj Chicago Daily Newsa, militarist in imperialist "par excellence". Iz njegovega govora pred odsekom je razvidno, da on hoče na vsak način spremeniti deželo v podobno ječo, s kakršno je Hitler "osrečil" Nemčijo. On hoče na vsak način, da kongres sprejme Austin-Wadswortov zakonski osnutek za "draftanje" ali bolje: za zasužnjenje ameriških delavcev.

•

Ampak militaristi Knoxovega kova in drugi posnemalci hitlerizma ne žele ameriškega delavstva ukleniti v verige prisilnega dela le za časa vojne, marveč žele te okove obdržati na rokah "suverenih" državljanov tudi po porazu Hitlerja. Knox se je glede tega zelo jasno izrazil, ko je rekel: "Kadar pride do končnega poraza Nemčije, bomo potem še veliko bolj potrebovali zakon prisilnega dela kot kdaj prej." Torej potem še "veliko bolj kot kdaj prej"!

•

Knox opira to svoje modrovanje — v resnici je pretveza — na domnevo, da potem ne bo nihče več hotel delati, ko bo nacijska Nemčija poražena, Japonska pa še ne. Bolj absurdne trditve si skoraj ni mogoče domisliti. Da bo v deželi par dni splošno rajanje, ko bo padla nacijska Nemčija, je gotovo — podobno ranjenje kot je bilo po "zmagi" 11. novembra leta 1918. Ampak potem bodo šli ameriški delavci zopet na delo v vojne tovarne in mogoče delali še z večjo vnemo in še s hitrejšim tempom za čim hitrejši poraz japonskih imperialistov. Saj menda ni bolj patriotičnih delavcev kot so ravno v Ameriki. Drugo je pa tudi, da morajo jesti tudi delavske družine. Znano pa je, da svetopisemski (in tudi socialistični) izrek: "kdor ne dela, naj ne je" — velja le za delavca in farmarja, ne za kapitalista.

•

Kljub temu, da torijski tisk in sovražniki delavstva na splošno toliko kriče proti štrajkom, je teh zelo, zelo malo ves čas, odkar je bila Amerika zahrbtno napadena po japonskih imperialistih (ti bi bili bolj "gentlemani", če bi prej napovedali vojno). V resnici je bilo v Ameriki v zadnjih par letih do danes precej manj stavk, bodisi po številu ali proporčno, kakor pa v Angliji, dasi imajo tam zakon prisilnega dela.

•

Ta zakon je Anglija sprejela prve dni po Durkirku, ko se je po dramatičnem porazu Francije znašla v najtemnejših dnevih svoje zgodovine in zatorej tudi ni bilo nobene opozicije proti temu zakonu. Sploh ga je predlagal delavski minister Bevin, načelnik angleških strokovnih unij, ki ga tudi ves čas modro izvaja.

•

Ampak poverite tak zakon v izvajanje v Ameriki kakšnemu militaristu Knoxu ali "hoosierskemu Hitlerju" McNuttu, ali pa tudi kakšnemu "komunistu" Browderjeve šole ali pa kakemu "sopotniku" ali "totalitarskemu newdealovcu", pa boste videli celega hudiča: pravo suženjstvo. Vse to seveda odeto v frazastvo o "demokraciji". (Mogoče bo kak čitatelj hud, ker omenjam "komuniste" in sopotnike s tem v zvezi, ampak danes ta suženjski zakon podpirajo edino ameriški komunisti (!) in njih sopotniki, poleg zakrknjenih militaristov in burboncev.)

•

Knox je pred senatnim odsekom rekel tudi tole, kakor poročira Chicago Daily News: "Kar se tiče produkcije za mornarico ne more biti nobene obtožbe proti

(Dalje na 3. strani)

Ameriški letalci mečejo bombe na japonsko bazo pri Wewaku, Nova Gvineja.

Italija—"zaveznica"?

Pred nekaj dnevi so listi objavili vest iz Neapla, ki pravi, da je premier Badoglio, znani fašistični kolaborator, apeliral na Ameriko in Veliko Britanijo, naj sprejmeta Italijo kot "zaveznico" v vojni z Nemčijo in ji s tem podelita enak status, kakršnega imajo ostale države v zboru Združenih narodov.

Badoglio je povedal poročevalcem, da je apeliral za "popolno zavezništvo" in da je "pripravljen storiti vse, da to doseže." Dalje je priznal, da je njegov namen zaščita interesov Italije, ko bodo porazu Nemčije sledila pogajanja pri mirovni mizi, kjer upa oteti v prid Italije vse, kar se oteti da.

Znano je, da je Badoglio tisti mož, ki je zadnjih dvajset let sodeloval z Mussolinijem in s fašistično vlado, da je bil fašist prvega reda, ki je pomagal pobijati nedolžne Abesince, Grke in Albance ter je do padca fašizma preteklega leta stoodstotno podpiral fašistične imperialistične aspiracije. Šele ko je fašistični režim v Italiji totalno skrahiral, se je Badoglio čez noč prelevil iz fašista v "prijatelja" zaveznikov.

V dosego svojega namena, da Italija dobi status "zaveznice", je fašist Badoglio dejal, da Italija "lahko vrže deset divizij proti nemški sili, če jih bodo zavezniki oborožili." Sedaj je Italija priznana le kot "sobojevnica" zaveznikov. Badoglio ni pozabil omeniti, da "italijanske bojne ladje že spremljajo zavezniške parnike na Sredozemskem morju," zraven pa dodal, da "morda ni boljših letalcev na svetu kot so Italijani, toda manjka jim letal." O tem ima svet pač drugačno sodbo, kajti fašistični letalci in vojaki sploh so se slabo izkazali zlasti pri napadu Grčije; uspešni so bili le v Abesiniji, kjer domačini niso imeli nobenega modernega orožja.

Badoglio se menda dobro zaveda, kakšno sodbo ima svet o bojevitosti fašističnega vojaštva, zato je dostavil, da oni "niso bojazljivci in šleve, kakor nas skušajo nekateri prikazati." Vse to je le reflekcija na fašistično tvorbo, ki je slonela na diktaturi in si ni mogla pridobiti zaupljivosti italijanskega ljudstva, kajti strahovlada ne more nikdar ustvariti pristnega ponosa med ljudstvom, da se bi borilo za suženjski sistem.

Vse izgleda, da bodo apeli premierja Badoglija naleteli na gluha ušesa, kljub temu pa ne bo nič novega, če se kaj takega izvrši. Znano je namreč, da so zavezniki igrali čudno apizarsko vlogo v Afriki in potem v Siciliji kakor tudi v južni Italiji. Znano je tudi, da so razne demokratične italijanske grupe opetovano opozarjale zavezniške sile, naj takoj po zlomu fašizma zavržejo fašističnega kralja Emanuela in naj ne barantajo s fašistom Badoglijem. Pri tem niso uspele in sedaj izgleda, da se je Badoglio še bolj usidral ter apelira na zaveznike, naj Italiji podele status "zaveznice."

Med tem pa se je rektor neaplske univerze Adolfo Omodeo, vodja odbora za narodno osvoboditev, katerega tvorijo zastopniki šestih protifašističnih strank, pritožil, da premier Churchill ni v svojem govoru v zbornici dal opore tem demokratičnim strankam. Omodeo je poudaril, da bi Churchill moral razumeti, da je italijansko ljudstvo prijatelj zaveznikov, in ono je proti Badogliju in kralju Emanuelu."

Kaj bodo zavezniki storili v pogledu situacije v južni Italiji, bo pokazala bližnja bodočnost, vsa znamenja pa kažejo, da bodo nadaljevali s taktiko ekspedience in apizanja, ako jim bo tako kazalo . . .

"Večina je za partizane"

V izjavi, ki je bila priobčena v Prosveti dne 1. marca, je pisatelj Louis Adamič, predsednik Združenega odbora jugoslovanskih Amerikancev in častni predsednik Slovenskega ameriškega narodnega sveta, ugotovil, da je slovensko ljudstvo skoro stoodstotno za osvobodilno fronto.

Dalje pravi ista izjava, katere vira Adamič še ne more razkriti, kar je pač razumljivo, da "osemdeset odstotkov slovenske katoliške duhovščine podpira osvobodilno gibanje," tako tudi "člani stare klerikalne stranke" in Ljubljana je "99-odstotno za partizane."

Adamič poudarja, da zadevne informacije, ki jih je dobil iz podtalnih virov, veljajo za mesec januar. On tudi dostavlja, da brez obotavljanja lahko reče, da so te informacije avtentične.

Ves dosedanji razvoj in poročila o situaciji v Sloveniji in Jugoslaviji kažejo, da so bile informacije, ki jih je zadnje mesece prejemal Adamič, dokaj točne in zanesljive in nič čudnega ni, če se je ogromna večina slovenskega ljudstva izrekla za osvobodilno fronto. Stalo je namreč pred alternativo, ali naj sodeluje s krutim okupatorjem in z domačimi izdajalci, ali pa naj se izreče za osvobodilno gibanje, v katerem vidi končno rešitev izpod tuje in domače tiranije. Povsem logično je, da se je v ogromni večini pridružilo partizanom.

Pred par tedni je stopil na stran partizanov tudi general Dušan Simović, bivši premier, ki je skoro pred tremi leti vodil revolto jugoslovanske vlade proti osiču, kar je pač težak udarec jugoslovanski ubežni vladi v Kairu.

Med tem se pa vršijo ljute bitke proti okupatorju v Sloveniji in ostalih krajih Jugoslavije. Ameriški tisk poroča dnevno o bojih med partizani in nemškimi silami, maršal Tito, poveljnik partizanskih enot, pa je deležen čedalje več pozornosti v časopisju in magazinih.

To so dejstva, ki se jih ne more zanikati. Kako se bo celotna situacija zasukala v Jugoslaviji in Evropi sploh, tega seveda nihče ne ve. Zato pa je popolnoma pravilno, da se opiramo le na fakte, ki so nam na razpolago. Vsa dosedanja poročila o situaciji v Jugoslaviji pa jasno kažejo, da bo ljudstvo tamkaj samo odločilo o svoji bodoči ureditvi socialnih, ekonomskih in političnih razmer.

Churchill o teheranskem sporazumu

Napisal *Donald Bell*

V razburjenju, katero je povzročil davčni zakon in izzivanje senatorja Barkleyja predsedniku Rooseveltu, je izredno važno poročilo Churchilla angleški poslanci zbornici naletelo na premajhno pozornost. V tem poročilu je Churchill namreč podal svojo prvo temeljito analizo teheranskega sporazuma. Ako bi bilo prišlo do tega pred dvema mesecema, bi se najbrže ne bila pojavila kriza v odnošajih Angležev in Američanov s sovjetsko unijo.

Na polju mednarodne politike se je Churchill lotil v vseh posameznostih petih problemov, in sicer: 1—Vprašanje zahodnih ruskih mej. 2—Bodočnost Poljske. 3—Vprašanje Jugoslavije. 4—Vprašanje Italije. 5—Bodočnost Nemčije.

Vprašanje ruskih mej na zahodu gre seveda daleč preko spornih mej v vzhodni Poljski. Tu gre tudi za Baltske države, Besarabijo in Bukovino. V tem pogledu je Churchill izjavil naslednje: "Nikakor mi ne gre v glavo, da bi bile ruske zahteve glede varnosti v pogledu njenih mej na zahodu pretirane ali preko tega, kar je umestno in pravično." Drugače in v drugih besedah povedano, priključitev teh ozemelj k Rusiji je sprejeta.

V nasprotju s prejšnjimi izjavami, ki so trdile, da Stalin v Teheranu ni hotel razpravljati o Poljski, je razodel Churchill, da je prišla usoda Poljske na razpravo in da je bil tudi dosežen sporazum. V tem sporazumu je vsekakor rečeno naslednje: "Močna, vse poljsko ozemlje obsegajoča neodvisna Poljska kot ena vodilnih sil Evrope... Mi (Britanci) nismo nikdar v preteklosti zajamčili Poljski nobenih določnih mej. Z okupacijo Vilne se nismo strinjali. Angleško naziranje iz leta 1919 je izražala takozvana Curzonova linija."

Zelo obžalovanja vredno je, da je bilo treba čakati tri mesece po teheranski konferenci, predno je prišla ta izjava. Iz nje je jasno, da je vse govorjenje in vsa kritika, ki obsoja Ruse, da postopajo enostransko in na lastno pest, brez vsake podlage. Stalin je v tej stvari povprašal vsekakor Churchilla, najbrže pa tudi Roosevelta, in dosegel sporazum z njimi, predno je predlagal Curzonovo linijo kot bodočo mejo.

Churchill je obenem razodel, da se je razpravljalo v Teheranu o ruskem predlogu, da dobi Poljska kot odškodnino za izgubljeno ozemlje Vzhodne Prusije, Pomeranijo in Šlezijo. To je torej skupna in složna politika treh svetovnih velesil — pod pogojem seveda, da je tudi Roosevelt v Teheranu pristal na to. Vse to pa je verjetno, kajti Roosevelt je izjavil, da se strinja s Churchillovim govorom v celoti.

V bistvu so se torej pojavile težkoče zadnjih tednov ne morda radi Rusije, temveč radi poljske vlade v izgnanstvu, ki noče sprejeti odločitve Angležev, Američanov in Rusov. Rdeča armada ni vkorakala v prejšnjo Poljsko prej, temveč nekoliko tednov po teheranski konferenci. Poljska zamejna vlada se je poslužila te čisto vojaške priline, da spravi v javnost vsa skrita nesporazumljenja glede vzhodne Poljske ter tako ovrže sklepe teheranske konference. Kako težko je raztolmačiti Poljakom v Londonu, kako zadeva stoji, je razvidno iz Churchillove izjave: "V teku zadnjih tednov sva z zunanjim ministrom težko delala, da bi skupaj s poljsko vlado v Londonu ustvarili praktično izvedljivo rešitev." Človek, ki je tako velik izvedenec in umetnik stiliza kot Churchill, se ne bo poslužil izraza "težko delala," ako ne bi bil hotel s tem nekaj povedati.

Tudi vse ono, kar je Churchill izjavil glede maršala Tita, je pravo razodetje. To je bilo prvič, da je najvišja avtoriteta Velike Britanije uradno podprla prizadevanje Tita in Rusov proti generalu Mihajloviču. Četniki so sodelovali z nacisti. Zdaj ne more biti nobenega dvoma več o tem. In Britanija je definitivno stopila na stran Tita.

Akoravno je padlo par prijaznih besed, naslovljenih zamejni vladi kralja Petra v Kairu, je vendar popolnoma izpodkopal tla pod nogami uradno priznane jugoslovanske vlade. Tudi v tem novem slučaju je treba poudariti, da bi bilo prihranjene mnogo grenkobe različnim zedinjenim narodom, ako bi prišle te resnice o jugoslovenskih partizanih nekoliko prej na dan.

Verjetno je, da se bodo zdaj prerekanja o poljskem in jugoslovanskem vprašanju nekoliko ublažila. Toda debata glede Italije in Nemčije bo vzplamtela tem bolj vehementno. Churchill ni niti z besedo omenil izjavo glede Italije, ki je bila izdelana v Moskvi med zunanjimi ministri, katere jedro je bilo, da je treba Italijo takoj napraviti demokratično. Ravno nasprotno — Velika Britanija je mnenja, da ni zaupati šestim različnim protifašističnim strankam. Churchill je mnenja, da bodo te stranke mnogo bolj skrbele za interese Italije kot za interese zaveznikov; ta misel je osnovni vzrok nadaljevanja pomoči, katero še nadalje dobivata kralj in Badoglio.

Zelo lahko bi se zgodilo, da bo ta zadeva izvala zopet nov spor z Rusijo. Nedavno se je pojavila v krogih, ki veljajo Rusom jako sorodni, naslednja razlaga: Ako hočeš dognati, ali je mleko pomešano z vodo, dodaš kapljico joda. Ako zavzame mleko tedaj modrikasto barvo, je zmešano z vodo. V Moskvi je bila dodana izjava glede Italije oni resoluciji, katero je bil Cordell Hull prinesel s seboj, prav tako kot kapljica voda mleku, da bi se pokazalo in dognalo, ali nameravajo zavezniki priliti vode svobodi evropskih narodom s tem, da jo premešajo in pokvarijo z reakcionarnimi in monarhističnimi načrti. In ta analitični poskus je pokazal, da smo naleteli na poneverbo s plavo krvjo . . .

Dejstvo, da Atlantski čarter ne bo veljal za Nemčijo, je praktično spravilo ob vso veljavo ta dokument, katerega sta Churchill in Roosevelt sestavila. Namen treh velesil, da store z Nemčijo neglede na katere koli obligacije, pa je zdaj postavil vprašanje, ali obstoje že načrti zanjo, in kakšni so.

Churchill je podrl še zadnji temelj, na katerem je slonela bodočnost Nemčije. Izjavil je, da bodo nekatera ozemlja odrezana od Nemčije. Ničesar pa ni dejal o tem, kaj se bo zgodilo z onim delom, ki bo še ostal. Ta ostali del pa je še vedno veliko in celo največje vprašanje. Zdaj, ko se je sfera ruskega vpliva po Churchillovem govoru razširila mnogo bolj daleč v notranjost centralne Evrope in v balkanska ozemlja, je dobila debata o bodočnosti Nemčije mnogo večjo važnost.

Vest iz Hrvaške

Washington. — (ONA)— Nemški radio je objavil vest, da imajo vojaška sodišča na Hrvaškem danes pravico, da obsodijo na smrt tatove, ki kradejo v evakuiranem ozemlju ali pa v času zračnih napadov.

Nacistična agentura Transocean pa je izjavila v nekem poročilu v angleščini, da so postala vojaška sodišča v marijonetni Paveličevi Hrvaški permanentna institucija ter da poznajo le dvoje — obsodba na smrt, ali pa oprostitev.

Iz Čehoslovaške

Washington. — (ONA)— Nemci, ki žive v zasedeni Čehoslovaški, zdaj niti ne skrivajo več svoje nervoznosti. Vsak Nemec je prejel revolver in 25 strelov municije, da se bo mogel braniti.

British Broadcasting Corporation poroča, da upornost češkega naroda napram Nemcem neprestano narašča in da nemške oblasti nimajo nobenih iluzij več o tem, kaj jih čaka, ako vojna doseže češke meje.

Iz Londona je prišla nedavno vest, da imajo češki patrioti čisto svoje posebno mnenje o tem, o čemer se toliko razpravlja po nepotrebnem, namreč, ali bodo Rusi ali Anglo-Američani prvi prodrli do njihovega ozemlja. Čehoslovaški narod, pravijo ti krogi, bo sam raztrgal nemške verige, kadar pride čas za to.

Julij Cezar in Helvecija

Minilo je 2000 let, od kar se je Švica, tedanja Helvecija prvič borila za svojo svobodo in neodvisnost. Helvetsko ljudstvo, ki je to svobodo ljubilo nad vse, je sledilo pozivu svojega vodje Orgetoriksa, zažgalo svoje naselbine in uničilo svoje imetje ter se odpravilo v Galijo. V tej deželi si je hotel ta keltski narod ustvariti novo domovino, kajti pripovedovali so mu čuda o njenem bogastvu.

Rim pa je Helvete potreboval kot branik proti bojevitim Germanom, zlasti proti Švabom. Zato je Julij Cezar, tedanji rimski prokonzul, najprvo v bližini reke Arar, sedanje Saone, in potem pri Bibrakteju v bližini današnjega St. Legera helvetske vojske ustavil. Pri zadnjem kraju je prišlo do odločilnega spopada, v katerem je Julij Cezar Helvete premagal. Premagancem je sicer vrnil svobodo, naložil jim je pa, da se morajo vrniti v domovino in jo obnoviti. Helvetov, ki so se hoteli izseliti, je bilo 363.000, med njimi 92.000 vojščakov. V domovino pa se je vrnilo samo 120.000 duš. Ime Orgetoriks ima v Švici še danes mračen zvok. Sanje tega vojskovodje, da bi postal ustanovitelj velikega keltskega kraljestva, so se končala s smrtjo 240.000 pogumnih mož in žena.

Maršal Goering priznal težkoče

London, 6. marca. — Državni maršal Hermann Goering, vrhovni poveljnik nemške letalske sile, je javno priznal težkoče v obrambi nemških mest pred zavezniškim bombardiranjem iz zraka. Vojaške letalce je opozoril, da morajo biti pripravljeni na žrtve v urah velikih odločitev. Goering, ki je nekdaj trdil, "da ne bodo bombe nikdar padale na Nemčijo," je apeliral na letalce, naj se spominjajo svojih tovarišev, ki so bili ubiti v spopadih s sovražniki, kakor tudi ljudi, ki so jih bombe ubile doma.

Med zakonci

Žena: "Naša služkinja si je izgovorila dva prosta večera na teden. Kaj praviš ti na to?"

Mož: "Da bi bil jaz rad na njenem mestu."

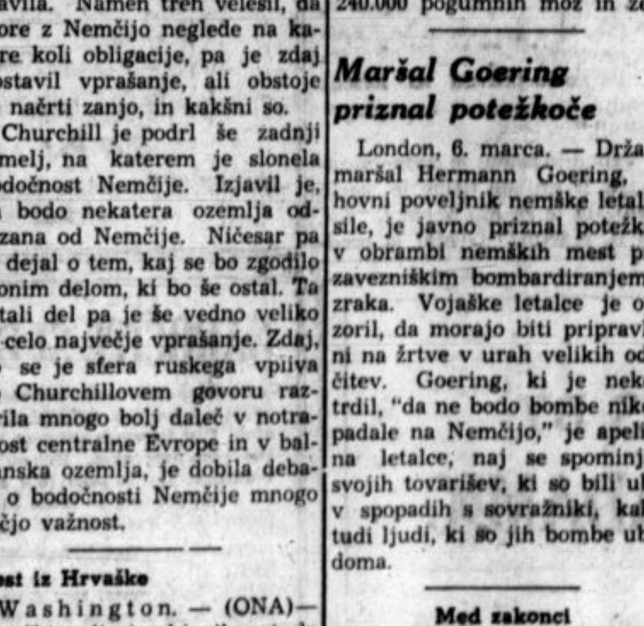

Oddelek ruske vojaške straže na estonski fronti.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani)

ti delavcem in upravi" v preteklosti, ampak skrbi ga, kaj bo v bodoče in zato hoče iz ameriških delavcev napraviti — sužnje! Hoče zakon "z zobmi", ki bo vsakega delavca priklenil pri njegovem delu. Nihče ne bi smel spremeniti ali pustiti dela, vsi bi morali biti priklenjeni na svojem mestu kot so arestanti v ječah ali vojaki v armadi. Je res čudna taka "demokracija", ki se hoče boriti proti nacifašizmu, in sicer ne z demokratičnimi sredstvi, marveč s sredstvi totalitarske diktature!

•

Če bi Knox malo pogledal okrog sebe, posebno pa v središča nove vojne industrije, ki so zrastla kot gobe po dežju, pa bi videl vzroke, zakaj delavci spreminjajo delo, zakaj je narastel "turn-over". V mnogih krajih, kjer so tako rekoč čez noč zrastle nove vojne tovarne in ladjedelnice, žive ljudje slabše kot prašiči na farmi. Stanovanj ni dovolj, niti najbornejših stanovanj, tudi "trailerskih" hiš ne. Tudi ni zadostnih vodovodnih in kanalizacijskih naprav. Otroci vojnih delavcev nimajo kam pohajati v šolo.

•

V vojnih industrijah po mestih dela tudi veliko mater in gospodinj, ki niso še nikdar delale v fabrikah. Mnoge izmed teh imajo dobre vzroke, zakaj morajo večkrat izostati od dela — vprašanje gospodinjstva, otrok, družine. Sploh bi mnoge matere storile bolje, ako bi ostale doma pri otrokih. Ampak deloma je vprašanje potrebe zaslužka v tej draginji, deloma pa delajo tudi iz patriotizma. Ampak take delovne moči niso stalne in tudi ne morejo biti.

•

Seveda so še drugi vzroki, zakaj si delavci prebirajo delo. Eden teh so slabe delovne razmere, drugi — iskanje boljšega dela in zaslužka, tretji pa je transportacija. V vsak, želeli, kjer je količkaj svobode, to ni nobena kriminalnost: prizadevanje, da si človek izboljša položaj. Tudi nobena vojna, ako je res za demokracijo, ne sme tega spremeniti in iz ljudi napraviti jetnike ali sužnje.

•

In kaj je narobe z ameriško produkcijo? Mar ni tako kolosalna, da se ji čudi ves svet? Yes, je tako velika, da so jo zadnje čase v nekaterih branžah že začeli reducirati. Vojni in mornariški department sta zadnje tedne preklicala za enajst milijard dolarjev kontraktov. In te redukcije napovedujejo tudi v bodoče. Senatni preiskovalni odsek, ki mu načeluje senator Truman, je pred par tedni izdal poročilo, ki pravi, da bodo v bodočih šestih mesecih trpeli nekateri kraji radi — brezposelnosti, ker se bo vojno delo ustavilo.

•

Ampak Knox in njegova militaristična klika vse to ignorira in skuša oprtati deželo, vse delovno ljudstvo s pravim suženjskim zakonom! In na te tiče je treba paziti, če nočemo dobiti fašizma v tej deželi!

Anton Garden.

Poveljstvo japonske mornarice premešano

Washington, D. C., 6. marca.— Radio Tokio je naznanil premešanje poveljstva japonske bojne mornarice, kar je v soglasju z novo politiko, katero je orisal premier Hideki Tojo v svojem govoru v parlamentu zadnji teden. Admiral Šigetaro Šimada, mornarični minister, je bil imenovan za šefa mornaričnega štaba, admiral Tsukahura pa za pomožnega šefa.

Bolgarska okupacija grških krajev

Nove težkoče se pojavile

London, 6. marca. — Poročilu, da je Bolgarija vprašala Veliko Britanijo in Ameriko za sklenitev premirja, so sledile vesti iz avtentičnih virov, da je bolgarska armada okupirala nadaljnje grške pokrajine. To je povzročilo nove težkoče, ker je sofijska vlada pod nacijsko kontrolo ponovno demonstrirala svojo požrešnost.

Veliko Britanija in Amerika še nista odgovorili Bolgariji. Kadar in če bosta, je gotovo, da ji bosta povedali, da berači ne morejo staviti zahtev.

Londonski list Times, ki večkrat izraža stališče britske vlade, piše, da se bolgarski voditelji ne zavedajo resnosti situacije. Šli so na roparsko ladjo, ki se potaplja, a kljub temu še vedno upajo, da bodo obdržali plen.

Zadnji teden je bolgarski notranji minister Kristov bahaško izjavil, da bolgarska armada bo lahko branila osvojene balkanske pokrajine proti možnemu napadu. Izjavo je podal potem, ko je ta zasedla nadaljnje tri grške pokrajine — Edoso, Florino in Kastorijo.

Times je obsodil bolgarsko agresijo in opozoril vlado, da ne bo obdržala plena. Obsodba reflektira stališče britske vlade napram bolgarskim voditeljem, ki se še vedno obotavljajo in niso storili še nobenega odločnega koraka glede pretrganja vezi z nacijo.

Beneški Slovenci

(Se nadaljuje.)

Od Skutnika na desno v loku proti jugu in zahodu se vrste Kozje brdo, Na baneri (zastavi), Razoha, Senovik (1602 m), Kila, Nizka glava ali kratko Nizka. Od Skutnika v loku proti severu in zahodu pa stoje prelaz Varda, Velika Baba (2161 m) in Žlebe (2336 m), Laška planja (2449 m) in Mali Kanin (2572 m). Dolina pod imenovanimi vrhovi je polna planin (pašnikov) in staj. Vsak boljši posestnik ima više v dolini svoje staje, to je zidanice, kjer prebiva od spomladi do jeseni večji del družine. Okoli staj so manjše njive, nekoliko sadnega drevja in travniki. Rezijani gonijo čez poletje živino v staje, planine pa najame navadno kak podjetnik in plačuje posestniku krav ali v gotovini ali pa v blagu, siru, dobiček iz podjetja je pa njegov.

Kaj prijetno je v planinski staji. Ognjišče je sicer na tleh kakor v naših planinskih kočah, toda povsod vladata snažnost in red. Bakreni kotliči se kar leskečejo, skodelice in kuhinjska posoda vse svetlo otrto, postavljeno v redu po policah, ljudje pa snažno oblečeni, vljudni in postrežljivi. Vrhu staje je senik, poln svežega, dehtečega sena. Vsak, ki pride do take staje, je dobro sprejet in postrežen. Tudi prenočišče na senu je vedno na razpolago.

Z Laške planje vodi pot po grebenu na Dol, odtok po večjih stezah za hrbtom Črnega vogla doli in gori do Malega Dola. Tu postane skala strma in pot zelo težavna. Treba je prehoditi ali preplezati oster greben, za katerim se pričenja rebro Malega Kanina. Pod lajšajo ruše. Iz malega Kanina na Veliki Kanin se pride brez težave.

Razgled s Kanina je, kakor rečeno, eden najlepših, če ne najlepši, izmed vseh v Julijskih Alpah, mogoče v Alpah sploh. Tik pod njim je Rezija z robom južnih gora. Dalje se vidijo Karnske in Ziljske Alpe, tirolske gore, vse Julijske Alpe, Kranjsko gričevje, Notranjski Kras, gričevje v Istri (Učka gora) in vsa Furlanska nižina z mestom Videm, daleč tam pa Benetke in Jadransko morje.

Na Kanin vodi več poti, ki so vse dobro zaznamovane in skoraj nenevarne. Pod Kaninom je kaninski ledenik Ranse, znan zlasti zaradi tega, ker je pot do njega lahka.

Pod Kaminom so povsod sledovi slovenskega plemena, zato moramo to goro in te planine poznati in vzljubiti.

Tako zaključuje dr. Tuma svoj opis Kaninskega pogorja in njegove okolice.

Slavni beneški Slovenci

Priprosta in mala Beneška Slovenija ima tudi precej uglednih in zaslužnih mož, ki so s svojim znanjem in koristnim delom povzdignili sloves svoje domovine in postali slavni ter upoštevani po širnem svetu. Njih sloves je velik, zato jih moramo poznati pred vsem mi Slovenci. Seveda je težko imenovati vse, moramo pa poznati vsaj najvažnejše in najpomembnejše izmed njih.

Mnogo slovenskih učenjakov je širilo znanost po italijanskih vseučiliščih v srednjem veku. Med temi omenjamo posebno Jakoba Štelina, ki se je rodil v Čedadu (1699). Bil je sin revnih staršev in se je učil v Čedadu in Benetkah, kjer je postal učitelj pesništva in govorništva. S svojimi deli si je pridobil toliko slavo, da je bil imenovan za profesorja na vseučilišču v Padovi. O njegovi učenosti trdijo, da ni bilo znanosti, katere bi Štelin vsaj malo ne poznal. Spisal je mnogo razprav, pesmi in govorov v grškem in latinskem jeziku. Na avstrijskem dvoru cesarja Jožefa na Dunaju sta živela dva znana beneška Slovenca. Prvi je bil cesarjev telesni zdravnik Jožef Kvarin iz Dolnjega Binasa pri Sv. Petru. Ko ga je cesar Jožef vprašal v svoji zadnji bolezni, koliko časa bo še živel, mu je kvarin odgovoril po kratkem obotavljanju: "Veličanstvo, še tri ure!" Cesar mu je pa odvrnil: "Dobro, to ravno zadostuje, da Vas naredim za barona!" —Drugi beneški Slovenec na dvoru cesarja Jožefa je pa bil stotnik cesarjeve telesne straže Urban Melinek.

Odličen profesor matematike in prirodnih ved, hkrati pa tudi dober cerkveni govornik je bil dr. Anton Podreka (1804-1870), ki je bil rojen v Šempetru. Spisal je tudi čitanko v slovenskem in italijanskem jeziku, do izdanja pa ni prišlo, ker so izdaji nasprotovali Italijani.

Vitez dr. Ivan Klodič je bil rojen v Hlodičah l. 1828, umrl je pa l. 1898. Bil je doktor matematike, inženir-arhitekt in profesor fizike na tehniki v Vidmu. Mnogo se je bavil z meteorologijo in vodil v Vidmu meteorološko postajo. Bil je splošno spoštovan radi svoje velike učenosti.

Imenovani učenjaki niso ničesar izdali v slovenskem jeziku. Prvi, ki je slovensko pisal med Beneškimi Slovenci, je bil Peter Podreka, rojen 16. febr. 1822 v Šempetru. Učil se je v Čedadu in Vidmu in postal duhovnik. Prišel je v dotiko z drugimi slovenskimi duhovniki iz pokrajine ob Soči in od teh je spoznal lepoto slovenskega jezika ter se navzel ljubezni do skupne slovenske govorice. Širil je med beneškimi Slovenci narodno zavest ter razširjal med njimi razne časopise in knjige, zlasti knjige Mohorjeve družbe. Zelo se je zanimal tudi za kmetijstvo in je posebno pospeševal sadjarstvo. Mnogo je tudi pisal. Zlasti so znane njegove pesmi prigodnice in pa katekizem za beneške Slovence. Umrl je leta 1890.

(Dalje prihodnjič.)

Piesalec na vrvi

Oče in sin se pogovarjata o artistu, ki teka po vrvi.

Sin: Očka, čemu ima to dolgo palico?

Oče: Da z njo balansira.

Sin: Zakaj jo rabi?

Oče: Da drži ravnovesje.

Sin: Pa čemu naj drži, saj teka sem in tja?

Oče: Osel! Na nekaj se mora opirati, če ne, pa pade.

Sin: Toda, očka, kaj pa če mu palica pade na tla?

Oče: Norec! Kako naj pade palica? Saj jo on trdno drži.

DOPISNIKOM IN ČLANOM JEDNOTE

Kadar pišete Prosveti ali v glavni urad SNPJ, ne pozabite v naslovu napraviti poštne številke 23 za besedo "Chicago". Na kovert vselej napišite: Chicago 23, Ill. To bo olajšalo delo na chikaški pošti, nam pa pospešilo dostavljanje pošte.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

Vilma:

Zakonci brez otrok

Trgovski potnik gospod Vladimir Jakopič je mož v najboljših letih. Na sencih se mu že nekoliko srebrijo lasje, obraz mu je oster, postava vitka.

Šest dni v tednu je pospod Jakopič na potovanju; zbira naročila za tvrdko Paša in Hmelj, trgovino s sadjem in zelenjavo. Ob nedeljah prihaja domov na odpočitek.

Vzorna domačija. Gospa ni nevarna lepotica, zato je dom tem mirnejši in red večji. Dvoje, troje skromnih oblek v nekaj letih, nazadnje iz krila rokavi za novo obleko. Barvo za lase si kuha sama iz saj in orehovih olupkov. Zaradi glavice zelja vstaja ob petih zjutraj in gre na trg. Skratka — vzorna žena.

Jakopičeva družina je brez otrok. Marsikdo jima zavida. In vsi drugi ugotavljajo, da sta to dva zelo srečna človeka. To je prava idila, kadar gresta v nedeljo na izprehod! On se je zaljubljeno drži, kakor da je njegova žena mlado, lepo dekle, ne pa uvela žena. In ona se kar vidi v njem.

Kaj vse pripovedujejo ljudje!

"Vidiš, to je dober mož. In zvest. Sam pravi, da ne more biti nobena žena na svetu lepša kakor njegova, ker je to njegova žena," so poudarjale sosede v domačih sporih.

Zvesti mož in vzorna žena sta se po nedeljskem sprehodu vrnila domov. Ženi ni bilo za družbo, kino in gledališče, on pa je moral zgodaj zjutraj vstajati, da bi ne zamudil vlaka.

•

V Beogradu, v hotelu Y se gospod Jakopič včasih shaja s svojim prijateljem. Na četrt, pol leta si dajeta tam sestanek. Njuno prijateljstvo traja že leta. Od trgovske šole, ko je eden izmed njiju nosil v šolo kose domačega prekajenega mesa, drugi pa je imel najlepšo pisavo v razredu. Spomine na vse to pogrevata oba moža, ki jima že sivijo lasje. Tisti gospod, ki je nosil v šolo prekajeno meso, je gospod Seljan; ima glavno zastopstvo gospodarskih strojev. Ker je Adolf Seljan menda pol leta starejši kakor Jakopič in tudi zato, ker je precej obilnega života, se veže proti bivšemu sošolcu bolj po očetovsko. In gospod Jakopič se je navadil, da se zmerom spoveduje svojemu prijatelju vsega, kar se mu je pripetilo, odkar se nista videla. Pri tretjem kozarcu poštenega vina se tako lepo pripoveduje! Odprta je duša in srce, telesu in duhu odleže.

To pot se prijatelja nista videla skoraj celo leto. Še sama nista vedela, kaj ju je tako zadržalo.

Povečerjala sta, se jezila na slabi kupčijski položaj, na drago potovanje in sta polagoma prešla na zasebne zadeve. Zdravje, hvala Bogu, pri obeh še precej dobro, ampak gospod Seljan ima hude skrbi s sinom. Učiti se noče, delati ne mara.

"Prijatelj, vesel bodi, da nimaš otrok!"

Na te besede je pospod Jakopič vselej modro pokimal. Danes pa se je sarjavo zagledal v daljavo in potem nenadno rekel:

"Ampak — taj ti naj rečem na to. . . jaz imam tudi fanta. Bolj zdravega otroka še nisi videl. Star je šele mesec dni in tehta šest kil. Na njegovih ličecih bi se vnela vžigalica. Nikoli v življenju nisem videl nič tako smešnega, kakor kadar se ta debelušček praska po trebuhu. Tudi to že zna. Zaradi debelosti ne more doseči trebuha, pa jo je pogodil, da gre to z enim prstom laže kakor z vsemi petimi. In to ti je zabava! Jaz se ne morem ganiti od fanta!"

"Torej ti imaš tudi potomca! To je novica! In kaj pa gospa! Kdo bi bil to rekel! No seve, sin. Po toliko letih naenkrat dedič. To sta oba vesela. Zakon brez otrok ni nič, nič. No, iz srca ti čestitam! In tvoji gospe tudi! Takoj jutri ji napišem čestitko."

"Za Boga te prosim ne! Moja žena ne sme o tem nič vedeti!"

GUSARJI

(Les Flibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J-o

(Se nadaljuje.)

"Končal boš zelo visoko, zelo visoko, še mnogo višje, ko na tronu . . ."

Odtod pa do konca koraka Tomaž ves zamišljen, in oči poveša v tla. In nekolikokrat zamrmra z neizmerno žalostnim glasom ime Ludvika Guenoleja . . .

S krova na kopno položena deska dovoljuje pristop na fregato. Tomaž koraka lahno po deski, čeprav so mu noge dokaj tesno zvezane. In si oddahne, ko stopi na krov, kjer je bil tolikrat zmagovit.

Končno so bile opravljene zadnje formalnosti. Zastopnik sodišča še enkrat prečita razsodbo. Obsojenca izroče krvniku, ki mu položi svojo roko na ramo.

Tomaž stopa za njim izredno ravnodušen. V zadnjem trenutku pred usmrčenjem pa se vmeša še nekdo, pred katerim vsak spoštljivo odstopi, da mu da mesta. Tomaž pogleda in vidi gospoda namestnika de Cussi-Tarina, ki ga je plemenito sočutje prignalo, da pomaga svojemu nekdanjemu gostu v zadnjem težkem trenutku. Saj vemo, kako visoko spoštuje namestnik bajno hrabrost tega nesrečnega junaka, hrabrost, ki je tako redka in tolika, da jo gospod de Cussi-Tarin, sam hraber vojščak, smatra vprav za nadčloveško.

Krvnikovi hlapci se umaknejo. Tomaž vljudno pozdravi. Ves bled razburjenja, prime gospod de Cussi za njegovi zvezani roki in mu pravi, ter se pri tem jedva vzdržuje: "Oh, zakaj mi niste takrat verjeli, ko sem Vam pravil . . ."

Tomaž, stokrat mirnejši ko dobri namestnik, mu odgovori:

"Ko ste mi takrat pravili, da riskiram svojo glavo? Pa neka bude! Ni treba, da se vam smilim. Očividno nisem bil rojen, da bi utonil. Nisem vam zato manj hvaležen, smete mi verjeti!"

Kaplan se sedaj približa in pomoli obsojencu bakreno razpelo.

"Poljubi ga, sinko moj, in predaj se njegovi milosti. Odpustil ti bo, kakor si ti odpustil svojim sovražnikom."

"Iz vsega srca, da!" odgovori Tomaž in gleda v namestnika. "Celo kralju odpuščam, dasi me je ogoljufal . . ."

Krvniku se zdi, da traja razgovor že predolgo. Zato zakašlja.

Tomaž razume in pravi: "Zdravstvujte, gospoda moja!"

Toda gospod de Cussi iznova prime njegovo roko:

"Bog varuj," pravi in solze ga oblijejo, "meni je ta ura stokrat hujša, ko vam žalostna . . . Kapitan Jagnje, povejte mi, ali imate pred smrtjo še eno željo, kakršnokoli? . . . Kakor sem Cussi, desnico dam zato, da vam jo izpolnim!"

Tomaž ga pogleda in pravi počasi:

"Kakšna pa je?" vpraša Cussi.

"Da," zamrmra, "eno željo bi že še imel . . ."

"Toda potem zamišljeno zmaje z glavo.

"Njo . . . naj še enkrat vidim!" zašepeta Tomaž.

. . . zašepeta tako tiho, da Cussi izprva ni prav verjel svojim ušesom.

"Torej kaj?" vpraša še enkrat.

"Njo bi rad videl," zaprosi Tomaž še enkrat skoraj ponižno. "Njo, Juano, prijateljico svojo, mater svojega deteta . . ." V ujetništvu je bil namreč izvedel o njeni nosečnosti.

"Pri mojem Zveličarju!" vzklikne namestnik. "Drugega nič?" Njena ječa je jedva petsto korakov od tod!"

Ročno izda svoja povelja. Praporščak in dva vojaka takoj odhitita po Juano.

Krvnik nekaj zamrmra zaradi te zakasnitve. Tomaž ga razume in mu hoče skrajšati čas, tako se mu je ogrelo srce pri sami misli, da bo še to uro videl njo, njo, s katero bi bil sicer praznoval svidenje šele na sodnji dan. Zato se sedaj zopet obrne h krvniku in mu pravi, naj le kar pripremi vse potrebno, da bo vsaj pozneje trajalo manj časa. "Na ta način," pravi in se veselo smeje, kakor da se šali na najprijaznejši način iz tega sveta, "na ta način vam pojde delo pozneje ročnejše izpod rok, samo da poprej pet ali šestkrat objamem svojo lepotico, ki jo sedaj pričakujem. Ne bojte se, da bo trajalo predolgo, čim se prične solziti, jo pošljem od tod!"

In nato sam zahteva, da mu polože vrv okrog vratu in da naslonijo lestvico ob ograjo, da bo pri roki. Nato obstoji in čaka.

Toda kmalu pobledi vkljub svojemu čudovitemu dosedanjemu pogumu. Praporščak in oba vojaka se vračata, brez Juane.

"Kaj se je zgodilo!" vpraša Tomaž Jagnje ali skoraj krikne, pri tem pa stopi za dolg korak proti praporščaku.

Praporščak se odkrije, kajti obsojenčev obraz sije v strašnem veličanstvu.

"Ona gospa," jeclja, "ni hotela priti. Rekla je . . ."

In sapa mu zastane. Tomaž pa ponovi z glasom, ki še bolj izraža grozen strah, ko njegov obraz:

"Rekla je?"

"Rekla je: Sporočite mu, da mi ne pride niti na misel. Zadnjič naj bi se bil boril kot mož, pa bi sedaj ne umiral kot pes."

Brez besede se umakne Tomaž do lestve. Krvnik namigne hlapcem. Počasi, izmenjaje, navijajo vrv okrog vintlje.

Tomaž trikrat požre slino, potem pa zopet zašepeta skoraj preseče:

"Ali ni rekla nič drugega, prav nič?"

"Pač," pravi praporščak in vrti svoj klobuček s prsti, "pač, rekla je tudi še . . ."

"Kaj? Kaj?"

"Rekla je, da vi niste oče deteta."

Brez krika se Tomaž naenkrat skloni ter omahne naprej, kakor žival, ki je sprejela smrtni sunek. Ta hip pa se zopet strmo zravna, z rameni dvigne lestvico, se obrne, stopi tri kline navzgor in . . . skoči v prazno. Navita in napeta vrv mu vrat gladko prelomi.

(Konec.)

Zdelo se mu je, da je že dolgo spal, ko ga je nenadoma prebudil tresk palice.

"Boš šla, boš šla!" je rjulo v kotu. Oni je divje upiral oči. "Svinja, svinja, obleci se, obleci. Pri meni ne boš plesala naga!"

Razbijal je s palico ob mizo, da je grmelo po vsej hiši. "Fej, fej!" Tako se je zmedel, da ni več vedel, kje ima blagoslovljeno vodo. Z žganjem je škropil proti nevidni prikazni. Z drugo roko pa je tiščal vratca v zidu.

Počasi se je umiril. Obsedel je z rokami uprt ob zid in čepel tako do jutra. Šele v jutranjem svitu se mu je duh umiril.

"Strašno pokoro mi je naložil bog. Z odprtimi očmi moram v greh gledati!" je stokal. "Ti me odrešiš!"

Revežu je postalo tesno pri duši. Hitro se je poslovil. "Vrag vedi, kaj ji je storil, da se mu je pamet znešala?" je premišljal in stopal hitro, da bi našel Martina. Tega ni bilo več v bajti.

Spodaj pri leščevju je srečal mater. Starka je nosila debelo mašno knjigo v belem robcu.

"Martin!" je vzkliknila, ko ga je zagledala.

"Bog daj, mati!"

"Jezus, kam pa greš?"

"Vas sem počakal. Kako, mati?"

"Vse gre nevzkriž. — Tone se bo ženil. Grajžarjevo vzame. Pridna je, ampak drugače, bog nas varuj. Brez božjih zapovedi. Oče se je branil, zdaj pa ne reče nič. S Smrekarjem je spet izgubil." Verno ga je pogledala od strani, kakor bi hotela nekaj zvedeti. Martin je molčal.

"Letos je bila Liza gori."

"Je bila!" je dejal Martin. "Gržina, tisti z lesom, se ženi tam. Jaz bom sekal pod Mokrico."

Mati je globoko vzdihnila. Solzne oči so se upirale v cerkev, ki se je iz megle prikazala na hribu. Zvon se je oglašal iz mogočnega stolpa. Nedeljski mir je blažil zemljo in bolesti ljudi.

"Martin, če boš hotel, pridi, bo že kako."

"Mati, tiste moje stvari mi spravite. Pošljem ponje."

Starka je obstala. Jok jo je premagal. "Martin, tako sem te imela. . . " Ni mogla več. Naslonila se je na njegovo roko in si obrisala solze z rokavom. "Vse sem izgubila, kar sem imela."

"Mati, ne jokajte, drugače ne more biti."

Pred cerkvijo sta si segla v roko. "Stopi noter, Martin zaradi mene!"

Odkril se je in ostal za vrati. Tam spredaj je klečala mati. Srce se je čutilo olajšano, ko se je zateklo k Njemu, Nevidnemu: "Za živino, za polje si poskrbel. Hvala bogu, stradali ne bomo. Usmili se še nas, ki zdihujemo k Tebi. Daj ljudem mir in pokoj. Ohrani me pri življenju, če si ti zdi in če sem potrebna zanje. Vse sem voljna prenašati, da bi jim olašala trpljenje. Tvoja volja je taka, naj se zgodi."

Martin ni molil. Poleg matere je ugledal Lizo. Preden je minila maša, je zapustil cerkev in izginil po stezi.

Zaman se je ozirala mati za njim, ko je stala pred cerkvijo.

Dopoldne se je v mestu menil z delavci. Pet jih je najel. Nato se je napotil domov, kakor je dejal, pod Mokrico, kjer je spal pri pastirju. Na cesti se je srečal z bratom, ki je prihajal z nevesto od maše.

Že od daleč jo je spoznal. Rožnata lica so blestela od zadovoljstva. Čim bliže je prihajala, tem bolj izzivajoče so ga gledale velike izbuljene oči brez obrvi. Na polno oprsje je pritiskala Tonetovo roko.

"Ta je rojena za motiko. Pa kokoši krade," je dejal Martin.

Že se je pripravil, da ju prijazno pozdravi, toda v tistem hipu je natančno razločil, kako je potegnila brata s seboj na stranpot.

"Ko bo nosila židano obleko, se me bo že prej izognila," je pomislil Martin grenko ter zavil proti Stranjam.

Martin je sedel pred kolibo, ki jo je zgradil na jasi sredi visokih smrek. Tako se je domenil z Gržino. Koča za drvarje pa je stala pod steno, skrita v globini gozda.

Delo je opravil. Odmetal je sneg izpred koče in utiral gaz. Jasni vrhovi so škrlatno goreli. Oster pih je prihajal v globel. Neprodirni molk je spal med vejami.

"Jutri zvečer pridejo!" je pomislil Martin. "Dokler ne zapade drugi, bomo lahko sekali."

Sedé je razmišljal v tišini padajoče noči. "Tam zunaj se bodo ženili, zdaj obletavajo." Piker smehljaj se mu je vzdramil na ustnicah. "Med menoj in Lizo so gozdovi in pa moje življenje. Ona ima grunt, jaz pa tele skale. Zanje ni rojena. Ubijala se bo od jutra do večera za krompir in pogačo. Kakor moj stari. Kadar se ta pravda za košček zemlje, bi jo menda najrajši pogoltnil."

Vzbudilo se mu je čudno vprašanje. Iz grobne tišine je seglo vanj, da je za hip onemel. "Kaj pa ti, Martin?" Gledal je pred-

se, tako se je začudil nad to mislijo.

Zarja je ugasnila. V deviški čistoti so se gore zamaknile v nebo.

"Kdo ve?" Skomignil je z rameni in vstal.

"Po postavah in zapovedih žive ljudje tam zunaj, kjer je zame pretesno. Vraga, da se ne naveličajo in da jih ni sram? Pred oltarjem, pred sodnijo se goljufajo, poleti se boje boga, pozimi hudiča, samo, da bi mirno živeli. Kaj bi? Kdor ima zemljo, mora imeti postave."

Odšel je v kočo, kjer je gorel ogenj. Podnetil je, da mu je zažarelo obličje. Širil se je sladki vonj sušečega se lesa.

"Revež išče, česar še ni bilo in je. Rad ga imam. Svet posluša, to mi je več. — Ampak, Balant mi je zmeraj pred očmi. Kako je že dejal Revež? Tunjški hrib in cerkvica na njem. V hribu pa se je hudič zganil."

Zunaj se je stemnilo. Martin se je sklonil pod postelj, odprl skrivni pokrov in izvlekel puško. Rahlo so jo božale roke. "Nocoj prisežemo!" Pogasil je ogenj. Že je hotel odpreti vrata, ko so zaškripali koraki pred kočo.

Martin je previdno odprl vrata. Zagledal je mladega gozdarja in obenem lovca. Radovedno so se ozirale po koči iztakljive oči.

(Dalje prihodnjič.)

HUMOR

Resničnost pregovorov

Rana ura—zlata ura. Ni vse zlato, kar se sveti.

Vrč hodi tako dolgo k vodnjaku, da se razbije. Črepinje prinešejo srečo.

Ljubezen gre skozi želodec. Želodec je laže zadovoljiti kakor oči.

Kdor molči, devet jih ukroti. Kdor jezik "špara", kruha strada.

Lenoba je začetek vseh pregreh. Vsak začetek je težak.

Kdor hitro da, dvakrat da. Hiti počasi!

Dober prijatelj in pa star denar sta veliko vredna. Denar oči oslepi.

•

V kavarni

Lojze sedi v kavarni. Klobuk je obesil na obešalnik. Pride po svojo suknjo France in nehote vrže njegov klobuk na tla. Hitro se oprosti, pobere klobuk in ga obesi na naslonjalo Lojzetovega stola.

"Povej mi," zamrmra Lojze, "ali veš še za kako bolj neumno mesto, da bi nanj obesil moj klobuk?"

France se zasmehlja: "Da, gotovo — tvojo glavo."

•

Talent

Župan mesta Altone je nekega dne obiskal intendanta mestnega gledališča, da vidi sposobnosti novo aranžiranih igralcev.

Po nastopu nekega igralca, ki se je odlikoval po visoki postavi in močnem glasu, je dejal župan: "Ta vendar nič ne zna!"

Intendant mu odvrne: "Kaj hočete? Mož ima postavo. Ima organ. Če bi znal še igrati, bi ga ne mogli plačati."

NA PRODAJ JE dve nadstropna, ziadana, 5-5 sobna trgovinska hiša, prodajalna in 6 sob, ter 4 sobna hiša v ozadju in na drugi loti poleg je tudi za 3 kare garaža. Štoker kurjava. Prinaša lepe dohodke. Za pojasnila kličite: Portsmouth 8893.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4904

Beli mecesen

Juš Kozak

(Se nadaljuje.)

Vzklik groze je prihajal iz izbe. Potem je vse utihnilo. Le zarožljalo je, kakor da je nekdo stresel iz peharja.

Čakala sta. Odprlo se je zadnje okno in prikazala se je velika glava, ki je boječe mežikala v noč.

"Na ključ!" je šepetal. "Pa tiho."

Odklenil je. Tam pri oknu je sedel stari, pred njim je stala zelenka. Zdaj ni več kričal. Šepetaje je vpraševal: "Si sam?"

"Sam!" Martina ni videl.

Nezaupno se je ogledoval. "Prej je bila pod oknom." Pričel se je križati. "Trkala je, trkala, sem dobro slišal. Kar se je prikazala svetla luč. Zbežala je. Moja Ana je pomagala. Vse bi pobrala. Težko prisluženo, prigarano, vse bo vzela!"

"Nič ni z njim!" je šepetal Revež. Balant je ujel pritajeno govorjene. Strah se mu je pojavil v očeh.

"Vidva sta zvezana z njo." Oči so sršele v onadva. "Okrasti me hočete!" Stisnil se je v kot in se s hrbtom naslonil na zid, kjer je bila vzidana omarica. "Proč. Proč! Vsi ste tatovi, hudičevi sinovi!" Stekleno so mu bleščale oči, ko jih je uprl v Martina.

"Ti, ti!" je hropel. "Ona je tvoja ljuba! Revež, pridi sem!"

Revež je stopil k njemu. Stari ga je tisnil k sebi, da je komaj dihal. "Spravi ga iz hiše, ven iz moje čiste hiše, tega lumpa, njegova ljuba je, pri njem leži. Okrasti me hoče. Ne zapusti me, Revež! Veš, tiho, zgoraj spi ona!" Po vsem životu je drgetal. Revež mu je prigovarjal, toda beseda ni našla ušes.

"Kar hočeš, ti dam, samo spravi ga proč. Kar hočeš, ti dam, ti pa spi pri meni. Nocoj me okradejo. Ne zapusti me, ne zapusti, te prosim. Ti še ne veš, kakšen je svet. Vsak večer poizkušajo.

Revež se je iz objema oziral na Martina. "Pojdi!" mu je dejal, "saj vidiš, kako je. Pa spi zgoraj pri meni!"

"Kaaaj si rekel?" je hropel Balant.

"Nič nisem dejal."

Martin je zapustil krčmo. Stari je globoko vzdihnil, ko sta ostala sama.

"Zapri, zakleni! Postavi mizo pred vrata! Ti ne veš, kaj se godi. Zlodej je z njo. Revež, Ana je moj angel. Kakor me brani. Zdaj spi, tam zgoraj, le tiho, tiho." Sline so mu kapale iz ust, ko je komaj slišno govoril: "Pride, pride in se postavi tja sredi. Sleče se, do golega se sleče, in pleše pred mano, grešna žival. Do tal se vije — k meni sili, po denarju grabi. Hudič je z njo, zmeraj je hudič. Potem se prikaže Ana, bela Ana, ta čista kot devica Marija, in spet je svetlo. Nič več ne hodim gori, da je ne zbudim. Naj spi revica!"

Revež je legel na klop in poizkušal zaspati. Težko se je boril s spancem v zatohli izbi. Dušilo ga je. Pri mizi je hreščal Balant. Revež se je ozrl vanj.

"S tira je šlo. Bog ve, kam prileti? Ko bi vedel za tiste rože."

BOOKS BY

LOUIS ADAMIC

From Many Lands 3.50

Grandsons 2.50

Laughing in the Jungle . . . 3.00

My America 3.75

Native's Return 2.75

Two-Way Passage 2.50

What's Your Name? 2.50

Order from

Proletarec

2301 South Lawndale Avenue

Chicago 23, Ill.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vsekej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $6.00		Za Chicago in okolico je $7.50	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	3.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90
4 tednike in	1.20	4 tednike in	2.70
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50

Za Evropo je $8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $

1. Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. društva št. _____

3. _____ Čl. društva št. _____

4. _____ Čl. društva št. _____

5. _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐